

Intervju ambasadora Briana Aggelera šefa Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini

SRNA

8. decembar 2023. godine

1. Kako biste ocijenili stanje u BiH- da li je ova zemlja dostigla zadovoljavajući stepen demokratije, šta su uspjesi a šta pod hitno treba da se uredi?

Bosna i Hercegovina je divna zemlja, sa izuzetnim potencijalom, ali je situacija u državi i dalje složena i izazovna.

Tokom godina – a posebno u posljednje vrijeme – svjedoci smo nedosljednih reformskih procesa, obilježenih nekim progresivnim pomacima i inicijativama s jedne strane, a, s druge strane, nazadovanjima podstaknutim regresivnim politikama i retorikom podjela, uključujući od strane nekih političkih lidera.

Pozitivni pomaci uključuju napore da se napreduje sa usvajanjem određenih ključnih zakona, kao i dobijanje statusa kandidata za članstvo u EU. Posebno bismo željeli istaći napredak na lokalnom nivou, gdje lideri i građani saraduju preko etničkih i entitetskih linija za zajedničku dobrobit svojih zajednica. Primjeri pozitivnih praksi na lokacijama kao što su Bosanski Petrovac i regija Majeвица naglašavaju lokalnu posvećenost unapređenju zajedničkih interesa na istinski transformišući način.

Ipak, ovo se mora posmatrati u širem kontekstu pogoršanja zaštite osnovnih prava, posebno slobode izražavanja i medija. Ovdje mislim na ponovnu kriminalizaciju klevete u Republici Srpskoj, kao i predloženi zakon koji se tiče nevladinih organizacija, tzv. zakon o stranim agentima. Prijetnje novinarima, posebno od strane javnih zvaničnika, predstavljaju još jedan napad na temelje demokratskog sistema u BiH i njenu opredijeljenost za osnovna ljudska prava.

Potrebno je pod hitno usmjeriti pažnju i napore da se ojača vladavina prava i osigura nezavisno pravosuđe. To uključuje usvajanje ključnih preventivnih mjera, kao što su Strategija za borbu protiv korupcije na državnom nivou i Zakon o sprječavanju sukoba interesa te unapređenje odgovora pravosuđa na korupciju.

Na kraju, ali od velike važnosti za živote pojedinaca i zajednica, politički sistem i dalje karakterišu duboke etničke i političke podjele, koje ometaju efikasnu upravu i podrivaju društvenu koheziju.

2. BiH je imala rok od pet godina od potpisivanja Dejtonskog mrovnog sporazuma da trojicu stranih sudija zamijeni domaćim, a to nije učinila ni do danas, a nije donijela ni zakon o Ustavnom sudu BiH. Kako to komentarišete?

Ustavom BiH, koji je Aneks 4 Dejtonskog mirovnog sporazuma, propisano je da za imenovanja koja su izvršena više od pet godina nakon prvobitnog imenovanja sudija Ustavnog suda, Parlamentarna skupština BiH može zakonom utvrditi alternativni način izbora troje sudija koje je izabrao predsjednik Evropskog suda za ljudska prava. Treba napomenuti da je za same izmjene Ustava potrebna odluka „dvotrećinske većine prisutnih i koji glasaju u Zastupničkom domu Parlamenta BiH“.

Činjenica da je ovo pitanje vođeno isključivo političkim motivima, a ne posvećenosti očuvanju nezavisnosti pravosuđa i jačanju vladavine prava, je jasan pokazatelj stalnih političkih izazova i zarobljavanja države. Uprkos svim dosadašnjim naporima, ovo naglašava stalnu potrebu za daljim suštinskim reformama pravosuđa, u skladu sa međunarodnim standardima.

3. U BiH još uvijek djeluje Kancelarija visokog predstavnika a trenutno Kristijan Šmit koga Republika Srpska ne priznaje jer nije potvrđen u Savjetu bezbjednosti. Umjesto legitimno izabranih zvaničnika on nameće zakone koji izazivaju sporenja u BiH. Da li Kancelarija OHR-a treba da se zatvori, Šmit da napusti BiH i ukoliko i dalje bude nametao zakone kuda to može odvesti BiH?

Ured visokog predstavnika (OHR) je međunarodna institucija zadužena za nadgledanje implementacije civilnih aspekata Dejtonskog mirovnog sporazuma, kojim je i utvrđena uloga i mandat visokog predstavnika.

Trenutna realnost u kojoj određeni procesi i pitanja zahtijevaju intervenciju OHR-a je jasan pokazatelj da političari u BiH nisu ispunili svoje obaveze da rade u najboljem interesu građana i provedu neophodne reforme kako bi zemlju pokrenuli naprijed.

Da budem jasan - svi se možemo složiti da bi bilo bolje da visoki predstavnik ne treba da nameće rješenja. Jasna alternativa je da izabrani političari rade svoj posao. Ako političari žele smanjiti intervencionizam međunarodne zajednice, moraju se ponašati odgovorno i osigurati održiva rješenja zasnovana na konsenzusu s ciljem poboljšanja života svih u BiH.

4. Kakav je po Vašoj ocjeni pravosudni sistem u BiH - još uvijek nisu riješeni predmeti ratnih zločina i to oni najveći, a organizovani kriminal i korupcija razjedaju društvo u BiH?!

Kako bi povratili povjerenje u pravosudni sistem BiH, politički lideri na svim nivoima moraju provesti značajne i suštinske reforme. Ovo uključuje izmjenu i usvajanje odgovarajućih politika, jačanje zakonskih i institucionalnih okvira te uspostavljanje odgovornosti, integriteta i transparentnosti kao temelja pravosudnog sistema u BiH. Pravosudni zvaničnici – i pravosuđe u cjelini – igraju ključnu ulogu u očuvanju vladavine

prava i zaštite prava svih pojedinaca u BiH. Nosioi pravosudnih funkcija moraju posjedovati sposobnost i spremnost da se savjesno i znalački bave procesuiranjem složenih krivičnih djela kao što su ratni zločini, organizovani kriminal i korupcija, čime se sužava prostor u pogledu nekažnjivosti i vraća povjerenje javnosti u pravosuđe.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH snosi odgovornost za očuvanje i jačanje nezavisnosti pravosuđa uz osiguranje pune odgovornosti nosilaca pravosudnih funkcija. Ovo uključuje imenovanje sudija i tužilaca na osnovu zasluga i profesionalizma. Postojeći sistem za utvrđivanja disciplinske odgovornosti nosilaca pravosudnih funkcija mora se unaprijediti, osiguravajući konzistentniju kaznenu politiku. VSTV BiH treba nastaviti sa svojim naporima da unaprijedi praksu imenovanja sudija, i garantuje odgovornost i integritet nosilaca pravosudnih funkcija.

Nažalost, korupcija ostaje značajna prepreka napretku u BiH. Efikasno eliminisanje korupcije zahtijeva nepokolebljivu posvećenost svih, pri čemu uspjeh zavisi od odlučnosti, integriteta i posvećenosti onih kojima je povjerena borba protiv korupcije za dobrobit cjelokupnog stanovništva.

5. Kada je riječ o izborima u BH šta su to po Vašoj ocjeni najveće manjkavosti?

Kako se približavaju izbori 2024. godine i oni koji dolaze nakon njih, jasno je da, radi svog demokratskog razvoja, Bosni i Hercegovini je potrebna inkluzivna, sveobuhvatna i transparentna revizija izbornog zakonodavstva, prvenstveno u cilju daljeg unapređenja izbornog integriteta i zaštite demokratskih prava svojih građana.

Da bi se to postiglo, izorno zakonodavstvo BiH treba sveobuhvatno revidirati, uz puno poštivanje domaćih i međunarodnih sudskih odluka te uz provođenje preporuka ODIHR-a (Kancelarija OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava), Venecijanske komisije i GRECO-a (Grupa država protiv korupcije).

Razočaravajuće je da, nakon godina pregovora i mnogih rundi diskusija, bh. političari nisu uspjeli donijeti prijeko potrebne izmjene i dopune Izbornog zakona BiH. Prema prošlogodišnjem istraživanju [Misije o percepciji građana o izborima u BiH](#), 60 posto ispitanika ističe važnost izmjene Izbornog zakona. Građani BiH aktivno traže ove suštinske promjene, ali su politički lideri zanemarili svoju odgovornost da se uključe u izbornu reformu. Dosadašnji pokušaji postizanja političkog konsenzusa o neophodnim amandmanima bili su neuspješni, prvenstveno zbog neusaglašenosti ključnih političkih aktera oko provođenja odluka Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda BiH.

Uz to, finansiranje političkih stranaka je pitanje na koje smo kontinuirano ukazivali tokom godina. Neprimjeren uticaj koji se vrši kroz finansiranje kampanje predstavlja značajnu prijetnju pravičnosti i transparentnosti izbornog procesa. I naravno, svi oblici izborne prevare moraju se rješavati efikasno i djelotvorno.

6. Prava Srba u FBiH su totalno poništena, brojni su primjeri nepoštovanja osnovnih ljudskih prava od Mostara gdje je protjerana ćirilaca, Livanjski kanton gdje su srpske porodice bez struje, vode, puta, Tulzanskog kantona gdje se bilježe brojna ubistva pvoratnika, pa do Kantona Sarjevo koji je gotovo bez Srba i ništa se ne čini da se podstakane njihov povratak, a nikada nije vraćena zgrada Bogoslovije Srpske pravoslavne crkve u centru grada. Kako to komentarišete?

Svi, bilo gdje da su u Bosni i Hercegovini moraju uživati sigurnost i bezbjednost; moraju imati jednake prilike i biti u mogućnosti da uživaju sva prava i slobode propisane međunarodnim standardima te sadržane u Ustavu BiH. Ako se svako ne osjeća sigurnim, prihvaćenim i dijelom zajednice u kojoj živi, svi ostali naponi su uzaludni. Ovo se odnosi na svaku etničku, socio-ekonomsku ili vjersku grupu, svaki pol i svakog pojedinca, bez obzira na njihovo porijeklo.

Međutim, prije rješavanja stvarnih pitanja s kojima se BiH suočava, zabrinut sam da ne samo da neki političari ne shvataju ozbiljno pitanja prava i sloboda, kao i održivog povratka, već koriste zapaljivu retoriku kako bi produbili podjele. Mnogi reaguju samo kada ti incidenti utiču na članove njihove zajednice, a ove reakcije se često koriste u svrhu daljnjeg razdvajanja društva i širenja tenzija, stvarajući veću nestabilnost i ponovo izlažući građane potencijalnoj šteti. To često znači upuštanje u sporove radi lične političke koristi, upotrebljavajući retoriku podjela i zapaljivu retoriku, ne uzimajući u obzir kako to utiče na pojedince i zajednice na terenu, posebno na povratnike ili one koji su na drugi način marginalizirani.

Političke i druge javne ličnosti moraju biti svjesne negativnih posljedica klime koju stvaraju. Retorika podjela nekih zvaničnika u BiH ponekad doprinosi, kao što vidimo, povećanju broja incidenata, prijeteci da poremeti međuetničke odnose u zemlji. Upravo iz tog razloga Misija je upozorila na sve radnje koje mogu izazvati sukob i dovesti do destabilizacije mira i sigurnosti.

Što se tiče povrata imovine vjerskih zajednica, Misija prati ovo pitanje, ali po svom mandatu ne može intervenisati u pojedinačnim slučajevima. Prepoznavamo potrebu za sistemskim pristupom restituciji te podržavamo i pozdravljamo rješenja koja doprinose stvaranju atmosfere nediskriminacije i vladavine prava.

Za kraj, ovo ne mogu dovoljno naglasiti - kršenja osnovnih ljudskih prava i osnovnih sloboda shvatamo vrlo ozbiljno, a sva pitanja koja ste naznačili su u samom vrhu liste tema kada razgovaram sa političarima, zajednicama i pojedincima širom BiH. Kako je predsjedavajući OSCE-a za 2023. godinu definisao: U centru svega su ljudi.